

Basic Dates van de Diaconiologie

Eerherstel voor de bedieningen van het Woord

Deel III

Basic Dates van de Diaconiologie

Eerherstel voor de bedieningen van het Woord

Deel III

Dr. T. Brienen

emeritus predikant van de Christelijke Gereformeerde Kerken
in Nederland
2016

Uitgeverij Heijink – Hardenberg

Schrijver: Dr. T. Bienen
Coverontwerp: Ida Veurink
ISBN: 9789463185493
Uitgeverij Heijink, Hardenberg
© 2016 Dr. T. Bienen

DEEL III

5.9. Presbyteriek ⁵⁹⁸

1. De naam

J.P. Versteeg begint zijn boeiende en zeer uitvoerige bijdrage aan de bundel *Uit liefde tot Christus en Zijn gemeente. Een handreiking aan de ouderling* (onder redactie van D. Koole en dr. W.H. Velema) als volgt: 'Het Grieks van het Nieuwe Testament kent twee woorden ter aanduiding van de ambtsdrager die wij kennen als "ouderling" of – het woord dat met betrekking tot het Nieuwe Testament in dit hoofdstuk verder gebruikt zal worden – "oudste". Het eerste woord is het woord *presbuteros* [.....]. Het betekent niets anders dan "oudste". Het tweede woord is het woord *episcopus* [.....]. Het betekent "opziener". Het is een meer inhoudelijke aanduiding van het werk van een oudste' ⁵⁹⁹. Het gaat in beide termen om dezelfde persoon in de kerk van Christus. Na een weergave van de plaats en functie van de oudste volgens het Oude Testament, van de oudste in de synagoge en het Sanhedrin komt Versteeg tot de conclusie: 'Stellig lopen er lijnen van het joodse ambt van oudste uit de tijd van het Nieuwe Testament naar het ambt van oudste in de gemeente (van Christus, T.Br.). De nieuwe gezagsinstantie in de raad van oudsten werd stellig gevormd in de gemeente naar wat men als zodanig in de joodse wereld kende als de raad van de synagoge. Toch kwam men niet tot kopieën van wat men in

⁵⁹⁸ Over de presbyter, de ouderling, zijn persoon en zijn werk is heel veel gepubliceerd. We verwijzen hier naar: D. Nauta, **Ouderling**. In: F.W. Grosheide/ G.P. Itterzon (red.), *Christelijke Encyclopedie*. Deel V 2e dr. Kampen 1960, 344; A. van Ginkel, *De ouderling. Oorsprong en ontwikkeling van het ambt van ouderling en de functie daarvan in de gereformeerde kerk der Nederlanden in de 16^e en 17^e eeuw*. Amsterdam 1975; D. Koole/W.H. Velema (red.), *Uit liefde tot Christus en Zijn gemeente. Een handleiding aan de ouderling*. 2e dr. Kampen 1982, vooral de literatuur vermeld op blz.127, 158-161, 178-179; Ph. J. Huijser, *De ouderling en de prediking*. Kampen 1959; W. Heyns, *Het Ouderlingschap*. Grand Rapids 1919; K. Dijk e.a., *Handboek voor de ouderling*. Delft 1952; A.N. Hendriks, *Als huisverzorger Gods*. Groningen 1972

⁵⁹⁹ A.w., 11

de joodse wereld kende. Het nieuwe van de met Christus gekomen nieuwe bedeling deed – in aansluiting aan het bekende – ook zoeken naar nieuwe vormen' ⁶⁰⁰.

Ook bij de Essenen ontmoeten we de oudste, hier dan als vertegenwoordiger van het volk en als rechter. Zo is de oudste in het Jodendom en bij de Essenen een bekende figuur.

Waar komt nu de oudste in het Nieuwe Testament en de Vroeg-Christelijke gemeente vandaan? Nergens in het Nieuwe Testament wordt gewag gemaakt van het ontstaan van de dienst van de oudste in de eerste gemeente van Jeruzalem! In Hand. 11 : 30 worden de oudsten voor het eerst genoemd, maar zonder enige introductie. H. Mulder stelt in zijn studie over *Jakobus en de oudsten* (1972), dat het eerste aanstellen van oudsten een strikt persoonlijk initiatief was van Jakobus, de broer van Jezus. Hij koos een kring van discipelen om zich heen als oudsten van de gemeente van Jeruzalem. Hij wilde een wereldwijde organisatie van de kerk, geleid vanuit Jeruzalem. De Joodse christenen zouden daarin de eerste plaats innemen. De heidenchristenen hoorden wel tot de kerk, maar op afstand in een andere orde, aldus Mulder (blz.76). Toch hebben deze idealen van Jakobus het niet gehouden in de stormen van de tijd (blz.83). Versteeg acht deze theorie echter te hypothetisch om te kunnen overtuigen

⁶⁰¹.

2. Het werk

In het boek Handelingen treffen we nergens een aparte uiteenzetting over het werk van de oudsten aan. Wat de aard en de inhoud daarvan is, moeten we ontlenen aan enkele opmerkingen waarin in een veel breder verband over oudsten gesproken wordt. Dit werk moet veelomvattend geweest zijn. Volgens Hand. 11 : 30 had hun taak nog duidelijk diaconale aspecten, want de gave van de gelovigen uit Antiochië voor de medegelovigen in Judea wordt overgedragen aan de oudsten.

600 *A.art.*, 16

601 Zie zijn bijdrage in *a.w.*,19

a. Beleid bepalen

Volgens Hand.15 werden de oudsten betrokken bij de beleidsbepaling ten aanzien van toegebrachte heidenen. Hier wordt herhaaldelijk de uitdrukking gebruikt van 'de apostelen en de oudsten'. De apostelen zullen voorop zijn gegaan bij deze belangrijke beleidsbepaling, maar dan zijn de oudsten medebepalers van het beleid geweest. Hand. 21 : 18 laat dus zien, dat de oudsten algemeen leiding gaven aan de jonge Jeruzalemse gemeente en mee het beleid bepaalden.

b. Weiden van de kudde

In Hand. 20 ontmoet Paulus de oudsten van de heiden-christelijke gemeente in Milete en voegt hen toe: 'Ziet dan toe op uzelf en op de gehele gemeente waarover de Heilige Geest u tot opzieners (ἐπισκόπους) gesteld heeft om de gemeente Gods te weiden die Hij Zich door het bloed van zijn Eigene verworven heeft' (vs.28). Dit 'weiden' heeft betrekking op het leiden én het verzorgen van de gemeente, de kudde van God, en realiseert zich in het toezien op de kudde en dit toezien is tegelijk een omzien naar de gemeente. Hierbij heeft de oudste allereerst zichzelf onder de kritiek te stellen: 'Ziet toe op uzelf'.

In Ezech. 34 wordt gezegd, wat het weiden van de kudde door de goede herder inhoudt: het zwakke te versterken, het zieke te genezen, het gewonde te verbinden, het afgedwaalde terug te halen, het verlorene te zoeken. 'Nergens wordt duidelijker tot uiting gebracht dan hier, dat het leiding gevend en het verzorgend aspect van het weiden een onlosmakelijke eenheid vormen' ⁶⁰². En dat moet ook toegespitst worden op ieder individueel lid van de gemeente. Paulus zelf heeft 'drie jaren lang nacht en dag niet [.....] opgehouden *ieder afzonderlijk* onder tranen terecht te wijzen' (Hand. 30 : 21). 'Een echte herder heeft bij het weiden van de hele kudde ook telkens oog voor ieder dier afzonderlijk. De oudste kan als herder de gemeente in haar geheel slechts weiden, wanneer geen lid van die gemeente uit het oog verloren wordt' ⁶⁰³.

Ook in I Petr. 5 : 2 wordt gesproken over 'de oudsten' in de gemeente en de apostel roept hen op om de kudde van God te 'hoeden'. In het Grieks is dit hetzelfde woord als in Hand. 20 : 28 gebruikt wordt voor 'weiden'. Het

602 J.P. Versteeg, *a.art.*, 25

603 Aldus J.P. Versteeg *a.art.*, 25

gaat om het 'hoeden van de kudde van God, die bij u is'. Zij blijft de kudde als eigendom van de Here God – Christus is altijd de 'opperherder' (I Petr. 5 : 4) – , maar ze wordt door Hem aan de oudsten toevertrouwd. Zij moeten haar als herders hoeden, niet gedwongen maar uit vrije beweging naar de wil van God, zonder over de kudde te heersen, niet om er financieel beter van te worden. Hierin moeten de oudsten voorbeelden van de kudde zijn. Aan hen moet gezien worden, hoe ieder in de gemeente met zijn medelid moet omgaan. Dan is er ook gezag bij de oudsten. Wanneer zij hun dienst aan de Here en aan elkaar verrichten, vinden zij erkenning in hun werk en worden zij in de gemeente als ootmoedige dienaren van de Heer der kerk geëerd.

c. De kudde beschermen

Er zijn van buitenaf altijd allerlei gevaren, die de kudde bedreigen. Daarom klinkt in Hand. 20 : 31 de oproep tot de oudsten, de herders van de kudde: 'Waakt dan'. Er moet dus waakzaamheid zijn bij de oudsten. Het motief van Paulus is: 'Zelf weet ik, dat na mijn heengaan grimmige wolven bij u zullen binnenkomen die de kudde niet zullen sparen en uit uw eigen midden zullen mannen opstaan die verkeerde dingen spreken om de discipelen achter zich aan te trekken' (Hand. 20 : 29,30). De oudste moet zelf weerbaar zijn en hij moet zijn gemeenteleden ook weerbaar maken. Geen enkele dwaalleer en vreemde leiders en leraars mogen de gemeente van God bij Hem en zijn Woord vandaan trekken. Mocht iemand optreden en proberen de gemeente 'achter zich aan te trekken' (Hand. 20 : 30), dan is de oudste geroepen zich met alle kracht daartegen te verzetten. Zo beschermt hij de kudde van zijn Zender Jezus Christus.

d. Voorbede doen

In de brief van Jacobus komen we ook 'oudsten' tegen. Deze brief wordt wel voor het oudste geschrift van het Nieuwe Testament gehouden en het jaar van ontstaan zal gedateerd moeten worden op 43 of 44 n.Chr.⁶⁰⁴. Dat betekent, dat we in deze brief een gemeente ontmoeten uit het allereerste begin van de kerkgeschiedenis, waarin de oudsten een belangrijke plaats innamen. In Hfdst. 5 : 14 lezen we de vermaning van Jacobus om in geval

604 Zie J.P. Versteeg: 'DE BRIEF VAN JACOBUS' in: M.J. Mulder e.a. (red.), *Bijbels Handboek*. Deel III. Het Nieuwe Testament. Kampen 1987, 484v

van ziekte 'de oudsten van de gemeente' tot zich te laten roepen. Die kunnen dan een gebed over de zieke uitspreken en hem met olie zalven in de naam van de Here. Hier komen we in aanraking met de voorbede door de oudsten. Daaraan worden de beloften verbonden nl. dat 'het gelovige gebed de lijder zal gezond maken en de Here zal hem oprichten' en 'als hij zonden heeft gedaan, zal hem vergiffenis geschonken worden'. Het gaat bij deze oudsten om een bepaalde, aanwijsbare groep binnen de gemeente (τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας (= **de** oudsten van de gemeente)). 'De oproep van Jakobus sluit stellig aan bij de gewoonte in joodse kring om bij ziekte de joodse oudsten te laten roepen.....De jodenchristenen aan wie Jakobus schreef waren verstoten van de hulp die de joodse oudsten hun vroeger konden geven. Een beroep op de joodse oudsten was voor hen door hun christen-zijn niet meer mogelijk. Toch hoefden ze zich in tijden van ziekte niet benadeeld te voelen. Zoals ze vroeger de joodse oudsten lieten roepen, zo mochten ze nu de oudsten van de gemeente laten roepen [.....]. Zeker in de kring van de jodenchristenen namen de oudsten van de gemeente in veel opzichten de plaats in van de joodse (synagogale) oudsten', aldus J.P. Versteeg⁶⁰⁵. De oudsten van de gemeenten moeten dus attent zijn op een evidente nood, zoals die van een zieke, en zich ervan bewust zijn, dat achter deze nood een andere nood kan liggen, namelijk bepaalde concrete zonden. Dit alles kan tot gevolg hebben een isolering van de gemeente. De oudste mag dat isolement doorbreken en de band met de gemeenschap van de heiligen herstellen. Zo blijkt het voorbidden van de oudsten vergezeld te gaan met een stuk pastorale zorg en houden de oudsten in hun dienstwerk de band met de andere gemeenteleden vast.

3. De spanning

a. Bij het begin

Er kunnen zich voor de ouderling allerlei spanningen voordoen. Allereerst al, wanneer men kandidaat staat voor ouderling en de gemeente uit een tweetal of bij meerderheid van stemmen (meestal 75%) gaat kiezen. Zal men verkozen worden? En zo ja, dan komt de tijd van het nemen van een beslissing op deze verkiezing. Kan men echt vandaag nog voluit spreken

605 *A.art.* in: D. Koole/W.H. Velema (red.), *a.w.*, 27v. Zie over het zalven en genezen van de zieke blz. 28vv

van een roeping van Godswege? Hoeveel persoonlijke overwegingen spelen er mee bij deze beslissing? Ben ik wel de juiste persoon en voldoende toegerust om geestelijke leiding en pastorale zorg aan de gemeente te geven?

b. In relatie met het gezin

Bij positieve aanvaarding van de verkiezing door de gemeente en daarin van de roeping van Godswege, volgt de inzet en investering in de dienst van Christus. Maar hoeveel tijd kost dit? Betekent dit een behoorlijke vermindering van tijd en aandacht voor hobby's én bijzonder voor eigen vrouw en gezin? Elke week zal de vrouw haar man één of meerdere avonden moeten afstaan voor het werk in de kerk, voor de kerkenraadsvergaderingen en voor het huisbezoek doen. Kan zij dat verwerken of geeft dat bij haar spanningen om avonden alleen te zijn? Hier is onderling overleg hard nodig tussen de echtgenoten.

Hoe moet men de combinatie ouderling-zijn en vader-zijn op verantwoorde wijze realiseren in de praktijk van z'n leven? 'Vooral in deze tijd vraagt een serieuze, dat is christelijke opvoeding van onze kinderen een goed samenspel tussen man en vrouw. Op de laatste mag niet een te grote wissel worden getrokken. Eén of meerdere kinderen vragen vanwege bijzondere moeilijkheden misschien extra aandacht.....Vast staat dat door iedereen die tot een kerkelijk ambt wordt geroepen, in de afweging van verantwoordelijkheden aan het gezin niet kan worden voorbijgezien. De eerste verantwoordelijkheid van elke ambtsdrager ligt in zijn eigen gezin. Verwaarlozing van die verantwoordelijkheid kan hem duur te staan komen. De geschiedenis van de kerk kent meer dan één voorbeeld van ambtsdragers die op vele fronten van het kerkelijk leven opmerkelijke wapenfeiten op hun naam brachten maar die op het thuisfront verlies leden'⁶⁰⁶.

c. In relatie tot dagelijks werk

Het kan een plus zijn, wanneer de ouderlingen in de kerkenraad uiteenlopende maatschappelijke beroepen vertegenwoordigen. Men kan dan op huisbezoek en in het uit te oefenen pastoraat met ervaring spreken

606 Aldus D. Koole, 'De ouderling persoonlijk' in: D.Koole/W.H. Velema (red.), *a.w.*, 181v

over problemen en zegeningen in het dagelijks werk van de gemeenteleden. Maar hier ligt ook een terrein vol spanningen.

Vooraf voor jonge ouderlingen. Zij zijn bezig een maatschappelijke positie op te bouwen, soms gepaard gaande met verdere scholing. Dat kost tijd. Blijft er dan nog voldoende tijd beschikbaar voor de dienst van ouderling in en voor de gemeente van de Here God? Het valt niet iedereen even gemakkelijk om na een veel kracht en denkwerk eisende dagtaak ook nog in de avonduren intensief met kerkelijke zaken bezig te zijn. Lichamelijke en psychische vermoeidheid, opgelopen in de uitoefening van het dagelijks werk, heeft invloed op het dienen als kerkenraadslid in de gemeente van Christus. Nu ligt de kritische grens tussen belasting en overbelasting niet bij iedereen gelijk. Daar heeft men binnen de kerkenraad bij de verdeling van de werkzaamheden zeker rekening mee te houden!

Ook is er de moeite of de spanning van de omschakeling van het gewone dagelijkse werk naar het vaak op de avonduren plaatsvindende werk voor de kerk. De ouderling heeft maar weinig tijd om na het volbrengen van de soms veel energie vergende dagtaak, na het thuis met vrouw en gezin gebruiken van de maaltijd en het nodige uitwisselen van het dagelijks gebeuren met elkaar, zich voor te bereiden op de kerkenraadsvergadering van de komende avond of de afgesproken huisbezoeken. Een rustige voorbereiding wordt de ouderlingen niet altijd gegund. Het eist een flinke inspanning om de vergaderingen en bezoeken op verantwoorde wijze te volbrengen. Daarom is het goed de huisbezoeken met zijn tweeën te doen. Onderling kan men elkaar aanvullen en opbeuren.

Overigens kan men zich op andere tijden meer en eerder voorbereiden voor de diensten die men als ouderling moet vervullen. Op de zaterdagen en zondagen kan men enkele uren vrij houden om geestelijke lectuur door te nemen. Ook in en door de kerkdiensten kan men zich laten vormen. Gesprekken met vrienden over kerkelijke en pastorale onderwerpen kunnen vormend werken en verrijken. Het gebed om de nadere vorming en leiding door de Heilige Geest is onontkoombaar. Hij is de uiteindelijke Vormer van de dienaren van de kerk van Jezus Christus!

4. De specialiteiten

4.1. Algemeen

In *Uit Liefde tot Christus en Zijn gemeente. Een handleiding aan de ouderling* heb ik zelf een hoofdstuk geschreven over 'Ouderlingen met speciale opdracht' (162-179), waarvan ik hier een korte weergave zal geven. Aandacht hiervoor is nodig, omdat er ouderlingen zijn die binnen het college van ouderlingen een bijzondere taak krijgen toegewezen. Dat houdt in een nadere toespitsing in de richting van het besturen en van het pastoraal verzorgen van de gemeente.

Niet alle ouderlingen met speciale opdrachten worden hier genoemd. Er zou bijv. nagedacht kunnen worden over een ouderling met bijzondere aandacht voor doven, voor werklozen, voor gehandicapten, voor dementerenden e.d. De belangrijkste en meest voorkomende zullen we vermelden. Andere kunnen per analogie behandeld worden ⁶⁰⁷.

Is dit specialisme wel verantwoord, zo is er gevraagd? Wordt hierdoor één facet van het ouderlingenwerk niet teveel benadrukt tegenover de andere facetten? Bevordert dit niet groepsvorming en groepsbewustzijn? Wordt zo een deel van de gemeenteleden niet geïsoleerd van de rest? Is deze verbijzondering onder de ouderlingen niet een toegeven aan een moderne tendens in het leven om ons heen?

De speciale dienst van de broeders ouderling is geenszins bedoeld om de wezenlijke gemeenschapsbeoefening met de andere leden te breken of te verminderen, maar juist te bevorderen. Zij bedoelt juist de bijzondere leden een volwaardige en actieve plaats te geven midden in de gemeente. Het persoonlijke, op eigen situatie toegesneden pastoraat van de ouderlingen, werkt bindend en versterkt de gemeenschap onder elkaar. Ook kunnen op deze manier de door de Heilige Geest aan de broeders ouderling verleende gaven, charismata en kwaliteiten, meer tot hun recht komen. Dat verhoogt de vreugde in de dienst en doet de dank toenemen voor de veelkleurige genade en wijsheid van God. Wanneer de ouderling met speciale opdracht over zijn werk rapporteert op de kerkenraad, zullen de andere leden zijn dienst ook meer gaan meedragen in hun aandacht en gebed, zodat het speciale van zijn werkveld al minder speciaal wordt.

607 Zie voor literatuur over deze ouderlingen met speciale opdracht: T. Brienens 'Ouderlingen met speciale opdracht' in: D. Koole/W.H. Velema a.w., 178-179

Trouwens de Bijbel weet zelf van de nodige differentiatie in de diensten van de gemeente (zie bijv. Hand. 6 en I Tim. 5 : 17). In deze lijn doet de ouderling met speciale opdracht zijn werk.

Het aanstellen van ouderlingen met bijzondere opdracht is verder afhankelijk van de plaatselijke situatie. Wanneer de gemeente zich niet in een universiteitsstad of plaats van veel voortgezet onderwijs bevindt of wanneer er lokaal geen scheepshaven of militair garnizoen wordt gevonden, is het natuurlijk niet nodig een studenten-, een onderwijs-, een schippers- of militairenouderling te benoemen. Anders ligt het met de jeugd- of seniorenouderling, omdat elke gemeente – tenzij een heel kleine – wel een aantal jongeren en bejaarden telt.

Er moet overigens niet vergeten worden, dat de ouderling met speciale opdracht toch overigens gewoon lid van de kerkenraad is als ieder ander. Daarmee draagt hij ook evenzeer verantwoordelijkheid voor het totale beleid voor de gemeente. Hij komt niet als specialist in de kerkenraad, maar ontvangt als kerkenraadslid en dienaar van de gemeente een aparte taak. Men verricht dezelfde dienst als ouderling, maar dan in speciale situaties en aan gemeenteleden met speciale zorgen en vragen!

Het is goed en aan te bevelen instructies voor ouderlingen met bijzondere opdrachten op te stellen, natuurlijk plaatselijk afgestemd en nader geconcretiseerd naar de lokale situatie. Zo weten deze ouderlingen waar hun taken liggen, welke hun uiteindelijke verantwoordelijkheden zijn en hoe hun rapportage moet plaats vinden.

4.2. In het bijzonder

We gaan nu de dienst van enkele ouderlingen met speciale opdracht nader beschrijven. We doen dit op heel beknopte wijze. Wie er uitgebreider kennis van wil krijgen, kan terecht bij mijn sub 4.1. vermelde hoofdstuk.

a. De ouderling-scriba.

In het algemeen wordt aan deze ouderling weinig aandacht besteed, maar hij vervult een heel belangrijke dienst in de kerkenraad, voor de gemeente en ten aanzien van het bredere kerkelijke leven. Hij is het postadres van de gemeente. Hij verzamelt alle inkomende rapporten, brieven, rubriceert ze en zorgt ervoor dat ze op de agenda van de kerkenraad komen. Hij verzorgt ook de uitgaande stukken met de antwoorden of besluiten van de

kerkenraad. Hij maakt de lastbrieven voor de classis en redigeert het rapport naar art.41 K.O. Ook notuleert hij de kerkenraadsvergaderingen en stelt samen met de voorzitter de agenda op en zorgt dat deze tijdig de andere leden van de kerkenraad wordt uitgereikt. Hij houdt het ledenbestand bij en registreert geboorte, overlijden, vertrek, binnenkomst, doop, belijdenis doen, huwelijksbevestiging, maakt attestaties en lidmaatbewijzen klaar. Ook treft hij regelingen voor de kerkdiensten en zorgt meestal voor de kanselafkondigingen. Dit alles vraagt grote accuratesse!

Hij moet gave hebben om te kunnen formuleren, zaken nauwkeurig bij te houden, en met de computer weten om te gaan. Vooral in een vacante gemeente wordt van de ouderling-scriba heel wat gevraagd. Hij zal de ontwikkeling van het kerkelijke leven, plaatselijk, klassikaal en landelijk moeten bijhouden. Vanuit het veelomvattende van zijn dienstwerk is het verantwoord hem van wijkwerk en huisbezoek vrij te stellen. Desondanks is hij voluit ouderling. Hij vervult een sleutelpositie in de kerkenraad en daarom is elke bewaking van hem zelf en zijn taken een zaak van de grootste zorg onder de medebroeders.

b. De jeugdouderling

In de tweede helft van de 20^e eeuw kwam de jeugdouderling in de kerken naar voren.

Als er wat jeugd in een gemeente was, werd er een jeugdouderling aangesteld, die vooral een stuk pastorale zorg zal besteden speciaal aan jongeren, die met geloofs- en levensproblemen worstelen. Het was de kerkenraad te doen om de jeugd bij de gemeenschap van de kerk te houden en hen daaraan meer te binden. Het is immers de opdracht van Christus, de grote Herder, naast de schapen ook de lammeren te weiden en vooral het verlorene onder hen te gaan zoeken en weer bij de kudde te voegen (zie: Joh. 21 : 15b). Dat slaat zeker ook op de jeugd. Die hoort er wezenlijk bij en juist de jongelui hebben het niet gemakkelijk bij alle veranderingen, ontwikkelingen en problemen van deze tijd. Het is daarom een goede zaak, dat de kerkenraden een ouderling met de speciale taak van pastorale zorg voor de jongeren belast!

Het moet een broeder zijn – die hoeft niet bepaald jong te wezen – met grote liefde voor jongeren, met kennis van wat er in jeugdland allemaal

aan de orde is. Hij moet naar hen kunnen luisteren, iemand zijn die hen verstandig en liefdevol weet bij te staan in hun worsteling om de Here God te zoeken en te dienen. De jeugdouderling vormt tegelijk de schakel tussen de kerkenraad en de jonge gemeenteleden enerzijds en de jeugd met het jeugdwerk anderzijds. Hij geeft de gedachten en de wensen van de jeugd door aan de kerkenraad, opdat deze weet wat er onder de jongeren leeft en daarmee overeenkomende het beleid kan uitstippelen. Belangrijk is dat de gemeente hem haar vertrouwen geeft en dat de jeugd hem erkent in zijn pastorale zorg, liefde en aandacht voor haar.

Naast jongeren, die nog thuis in gezinsverband verblijven, richt hij zijn aandacht vooral op de jeugdige kamerbewoners. Het gaat om pastorale zorg aan doopleden, jonge belijdende leden en ongehuwd jonge leden. In dit pastoraat komen vele geloofsvragen, ethische en kerkelijke kwesties van de jeugd van de gemeente op hem af. Hij moet onvoorwaardelijk beschikbaar zijn als ze hem willen spreken en bezoeken. Hij zorgt voor aandacht in de samenkomsten, in de preek, in het gebed en het lied, voor hen en hij zij ook zeer geïnteresseerd bij de catechese aan de jongelui.

Het spreekt vanzelf, dat hij het jeugdpastoraat en het jeugdwerk regelmatig op de kerkenraadsagenda laat plaatsen en dat hij een levendig contact van kerkenraad en jeugd bevordert en omgekeerd. Hij zal relatie onderhouden met ouders ten aanzien van hun kinderen en van de kinderen ten aanzien van de ouders. Zijn dienstgeheim, ook wel genoemd zwijgplicht, blijve naar beide partijen van kracht. Het is zeer aan te bevelen ontmoetingsavonden te beleggen tussen ouders/ouderen en de jeugd van de gemeente. Dat bevordert het contact, het begrip en de verbondenheid met elkaar.

Het is – gezien deze taak – zeer gewenst, dat hij zich inleest in de denken leefwereld van de jeugd en dat hij conferenties over jeugdpastoraat en -problematiek zal bijwonen. Zo'n ouderling die zijn vleugels wat over de jeugd uitslaat, kan geestelijk gesproken goud waard zijn!

c. De studentenouderling

In academie- en/of universiteitssteden en in centra van onderwijsinstellingen heeft men studentenouderlingen aangesteld. De kerken achten dit uiterst noodzakelijk.

'Bij de studenten komen we met een heel eigen wereld in aanraking. Het gaat soms ook om een flink aantal studenten: van 50 tot 100 in universiteitssteden. Velen van hen dreigen in diepe vereenzaming en vervreemding terecht te komen, nl. een vervreemding van traditie, ouders, geloof, kerk, Bijbel, God en [.....] zichzelf. Ze verzeilen vaak in een ernstige crisissituatie. Maar het blijven kerkleden, leden van het verbond. Daarom is de aandacht van de kerk voor hen zonder meer met de pastorale opdracht van de Here Christus gegeven. Het gaat om het bewaren van hen, die dreigen te vervallen en om het helpen bijstaan van hen, die in de frontlinies van het Koninkrijk Gods de volle laag over zich heen krijgen. Nu vormen studenten in menig opzicht voor de pastorale en kerkelijke bearbeiding een lastige groep. Ze zijn moeilijk te vinden en hebben heel kritische vragen. Hier middenin heeft de studentenouderling zijn werk te doen. Hoe meer kerkleden gaan doorstuderen – en hun aantal is de laatste jaren geweldig gestegen – hoe meer leden van de kerk en van het geloof dreigen af te haken. Aandacht voor en doorlichting van deze situatie is zeer gewenst en hard nodig. Dat wordt gelukkig hier en daar erkend'⁶⁰⁸.

Als werk van de studentenouderling worden vier taken aangegeven:

a. Een registrerende taak. Het is uiterst moeilijk een overzicht van hun aantal en adressen op te stellen. Vaak geven de thuiskerken niets door, wordt er vanuit de universiteit of academie geen inzage in het adressenbestand toegestaan en laat de student(e) na zich uit eigener beweging te melden. Toch is het een eerste vereiste over hun adressen te beschikken om verder te werken: hen te bezoeken, contacten met hen te leggen en hen uit te nodigen voor zgn. kennismakings- en instructieavonden (Kei-avonden).

b. Een contact-onderhoudende taak. Bij bekendheid met het adres volgt het bezoek aan de student(e). Het is ook belangrijk, dat studenten contact met elkaar krijgen. De studentenouderling kan hiertoe zgn. praat- en prakavonden beleggen. Hij moet ook goed de weg weten in de bestaande studentenorganisaties en -sociëteiten. Het is ook aan te bevelen, dat de studentenouderling contacten met de ouders en de predikanten van de thuiskerken arrangeert en blijvend onderhoudt tijdens de studietijd.

608 Aldus T. Brienens 'Ouderlingen met speciale opdracht' in: D. Koole/W.H. Velema
a.w. 171

c. En dan is er de pastoraal begeleidende taak. Vaak komt de studerende in een crisissituatie terecht – die van de A-faculteiten eerder dan die van de B-richting. Vaak wordt afstand genomen van de traditionele leef- en denkkaders van thuis en het Bijbels normatief handelen. Allerlei ideologieën staan te dringen om in hart, denken en voelen te worden binnengelaten. In dit klimaat heeft de studentenouderling een heel moeilijke taak. Er wordt soms over hem heen gewalst als representant van een verouderde kerk en van allang afgedaan geloof. Daarom heeft hij hulp en bijstand van een commissie uit de studenten zelf en van zijn kerkenraad hard nodig om zijn studenten bij de Bijbel, bij Christus Zelf en zijn kerk te houden.

d. Een elkaar ondersteunende taak. Onmisbaar lijkt mij het contact met andere studentenouderlingen, met deputaten voor kerk en onderwijs. Binnen dit contact kunnen moeilijkheden en vreugden in het studentenwerk uitgewisseld en besproken worden, samen met predikanten die via art. 6 K.O. een bijzondere dienst verrichten in het godsdienstonderwijs op bijvoorbeeld HBO- en VWO-scholen.

Vanzelfsprekend zal de studentenouderling enigszins op de hoogte moeten zijn van het studentenleven. Uit eigen ervaring of uit het zich inlezen van deze materie. 'Hij zal een oersterk geloof moeten hebben, met duidelijk roepingsbesef en met grote liefde tot studerenden en tot de zaak van het Koninkrijk Gods. Is hij zelf ook wel eens door diepten van twijfel aan en gevecht met God heengegaan, dan zal hij temeer een handleiding voor twijfelaars en worstelaars onder studerenden kunnen zijn. Hoe moeilijk enerzijds, het is anderzijds ook een heel mooi werk een student te helpen met Christus, de hoogste Wijsheid en waarachtige Redder, de weg van zijn studie te gaan', zo schreef ik destijds ⁶⁰⁹ en dat is nog altijd actueel.

d. De seniorenouderling

Is er in de kerkelijke gemeente een behoorlijk aantal bejaarden of in de burgerlijke gemeente één of meer woonzorgcentra, eventueel verbonden met een ouderen- verzorgingsflat, dan is het gewenst een bejaardenouderling te benoemen. Een broeder van 65 jaar of ouder of die werkeloos is en die zo tijd heeft om overdag bezoeken af te leggen en

609 Zie mijn *a.art.*, 173

pastorale zorg te besteden aan de oudere leden van de gemeente. Hij kan dat doen aan hen, wanneer ze nog in eigen huis wonen én wanneer ze opgenomen zijn in een verpleeg- of verzorgingshuis. In de huidige participatiemaatschappij komt de zorg aan senioren meer en meer op het plaatselijk vlak terecht.

De bejaardenouderling moet zich hun situatie inleven en het licht van het Woord van God laten vallen over de problemen, de zorgen en de zegeningen van de 'oude dag'. Hij zal zich aan de hand van literatuur en door het bijwonen van conferenties over dit thema voortdurend (laten) bekwamen voor zijn specifieke taak.

Het is goed relaties aan te gaan en uit te bouwen met de directie, het verzorgend personeel en de bewoners zelf van de tehuizen. Samenwerking met de bejaardendiaken is aanbevolen.

Het behoort mede tot zijn taak zich in te werken en op de hoogte te houden van de algemene regels, mogelijkheden en reikwijdte van de maatschappelijke organen voor ouderenzorg. Zoveel mogelijk moet hij de ouderen betrokken laten blijven bij de kerkelijke gemeente. Overleg is nodig over kerktelefoon, kerktelevisie, auto-ophaaldienst, organisatie van seniorenmiddagen, viering van het avondmaal aan huis en in de tehuizen. Zo mag de ouderling in de 'avond van het leven' troost bieden bij ziekte, houvast in aftakeling en dementie en het overwinnend licht van de genade van de verrezen Heiland laten stralen bij het sterven. In het ouderenpastoraat zit een heel stuk ziekenpastoraat en pastorale stervensbegeleiding ingebouwd!

e. De evangelisatieouderling

Bijna gelijktijdig met de jeugdouderling verschijnt de evangelisatieouderling in de kerken. De kerken onderstrepen daarmee dat evangeliseren geen zaak van enkele hobbyisten is, maar van de hele gemeente. Daarbij is het ook de opdracht en dienst van de ouderlingen om anderen te bewegen tot het geloof in Christus en de gemeente te wijzen op haar missionaire roeping in deze wereld van het Evangelie te getuigen en door haar handel en wandel anderen voor Christus te winnen.

In het algemeen kan het werk van de evangelisatieouderling omschreven worden als: de gemeente van de Here God bij haar missionaire roeping houden en daarin stimuleren en instrueren. Hij zal algemene en

activerende leiding moeten geven aan het evangelisatiewerk van de (leden van) gemeente. Daartoe moet hij toezien, dat in prediking, catechese, gebed en beleid van de gemeente deze Bijbelse opdracht volle aandacht krijgt. Hij zal verder de gaven en krachten, die voor deze missionaire dienst nodig zijn, in de gemeente opsporen en aanboren. In opdracht van de kerkenraad en in overleg met de evangelisatiecommissie trekt hij geschikte medewerkers aan voor het doorgeven van de Boodschap van de Bijbel in de omgeving van stad en dorp. Hij heeft te activeren tot bezoeken aan buitenkerkelijken en asielzoekers en tot lectuurverspreiding onder hen. Een belangrijke bijdrage levert hij in het organiseren van diensten met missionair karakter zoals welkomstdiensten, recreatiediensten, van samenkomsten met buurtbewoners, ontmoetingsdiensten e.d. Samenwerking met andere kerken zal hij bevorderen.

De evangelisatieouderling moet een broeder zijn, die brandt van liefde voor het Evangelie, overtuigd zijn dat naar de Bijbel evangeliseren wezenlijk bij de gemeente van de Here Jezus hoort en bij het geloof in en het leven met Hem. Hij zal ook tact moeten hebben om met niet-gelovige mensen om te gaan en de weg weten in de vragen en weerstanden van de buitenkerkelijke mensen in deze tijd. Hij moet de lectuur op dit gebied blijven lezen en zich voortdurend laten vormen tot dit leiding geven aan de missionaire roeping van de gemeente en haar jongere en oudere leden.

5. De kwaliteiten

5.1. Bijbels georënteerd

In de Pastorale brieven van Paulus – de beide brieven aan Timoteüs en de brief aan Titus – wordt aangegeven, aan welke eisen of kwaliteiten de oudste of ouderling moet voldoen. De apostel doet dit in I Tim. 3 : 2-7 en Tit. 1 : 6-9. Deze vereisten komen sterk met elkaar overeen, tot in de gebruikte formuleringen toe. Ik zet deze gedeelten naast elkaar en dan wordt de overeenkomst heel zichtbaar:

I Tim. 3 :2 – 7

2. Een opziener dan moet zijn onbesproken, de man van één vrouw, nuchter, bezadigd, beschaafd, gastvrij, bekwaam
3. om te onderwijzen, niet aan de wijn verslaafd, niet opvliegend,
4. niet strijdlustig of geldzuchtig, een goed bestierder van zijn eigen huis, die met alle waardigheid zijn kinderen onder tucht houdt;
5. indien er echter iemand zijn eigen huis niet weet te bestieren, hoe zal hij voor Gods gemeente zorgen?
6. Hij mag niet een pas bekeerde zijn, opdat hij niet door opgeblazenheid in het oordeel van de duivel valle.
7. Hij moet ook gunstig bekend zijn bij de buitenstaanden, opdat hij niet in opspraak kome en in een strik van de duivel valle.

Tit. 1 : 6 – 9

5. (Ik heb u op Kreta achtergelaten met de bedoeling..., dat gij, zoals ik u opdroeg in alle steden als oudsten zoudt aanstellen mannen)
6. die onberispelijk zijn, één vrouw hebben, die niet in opspraak zijn wegens losbandigheid of van geen tucht willen weten.
7. Want een opziener moet onberispelijk zijn als een beheerder van het huis Gods, niet aanmatigend, niet driftig, niet aan de wijn verslaafd, niet opvliegend, niet op oneerlijke winst uit,
8. maar gastvrij, met liefde voor wat goed is, bezadigd, rechtvaardig, vroom, ingetogen, zich houdende aan het betrouwbare woord naar de leer,
9. zodat hij ook in staat is te vermanen op grond van de gezonde leer en de tegensprekers te weerleggen.

Hier worden in het Nieuwe Testament een aantal vereisten, voorwaarden of kwaliteiten vermeld, die voor de oudsten, de ouderlingen en opziens, gelden. Het gaat vooral om het onberispelijk en onbesproken zijn. D.w.z.: 'Een oudste mag in geen enkel opzicht iemand een argument in handen geven om zich tegen de boodschap van het evangelie en tegen de gemeente te keren. Het in 1 Tim. 3 : 2 gebruikte woord betekent letterlijk "onaangrijpbaar". Een oudste die onbesproken of onberispelijk is, is dus iemand die men nooit op iets kan "pakken" ' ⁶¹⁰. In het vervolg zullen deze vereisten of kwaliteiten naar hun praktische strekking kort nader worden aangegeven.

5.2. Praktisch verwerkt

Concreet komen deze kwaliteiten neer op:

a. Onberispelijkheid in zijn levenswandel

Als eerste concretisering hiervan wordt genoemd, dat de oudste slechts de man van één vrouw mag zijn. Dat betekent niet, dat hij geen tweede huwelijk mag aangaan. Paulus bedoelt stellig de afwijzing van alle vormen van overspel, die toen in de hellenistische wereld gangbaar en vrij algemeen waren, en laat een protest horen tegen de gewoonte in de Joodse wereld om de eigen vrouw om allerlei redenen weg te zenden en zo een relatie met een ander te kunnen beginnen. Daarin niet meegaan, houdt in nuchterheid en bezadigheid, dat is: innerlijke zelfbeheersing. Dan is men 'beschaafd', 'ingetogen'. Zo moet een oudste algemeen gerespecteerd kunnen worden op basis van zijn levensgedrag.

Hieraan verbonden is de vereiste om gastvrij te zijn. Dit geldt vooral ten aanzien van rondreizende predikers. Deze vereiste staat dus direct in dienst van de verbreiding van het Evangelie in de gemeente en de wereld. Dat moet de ouderling op het hart geschreven zijn.

Ook moet de oudste niet aan wijn verslaafd zijn. Verslaving bindt de mens aan zichzelf, terwijl een oudste of ouderling juist aan zijn wandel en handel de bevrijdende kracht van het evangelie moet laten zien. Dan zal hij ook niet opvliegend zijn, geen vechtersbaas, niet uit zijn op

610 Aldus J.P. Versteeg *a.art.*, 35. Over deze kwaliteiten van ouderlingen heeft Versteeg een brede verhandeling gegeven, zie zijn *a.art.*, 34-55.

woordenstrijd, maar vriendelijk zijn, dat is: inschikkelijk, tegemoetkomend, begrip opbrengend voor de ander, ook voor diens fouten en tekortkomingen. Dus niet opvliegend, niet provocerend en strijd of onenigheid uitlokkend.

De oudste mag er ook niet op uit zijn door zijn dienst zich op één of andere manier te verrijken. Dat betekent: Geen eigenbelang in zijn ouderlingschap zien te bevorderen.

Ook mag geen aanmatiging hem drijven en hij zal niet alleen rekening mogen houden met zichzelf, waarbij de ander en zijn mening geen ruimte worden gegeven. Dat zal niet het geval zijn, wanneer hij zich laat beheersen door de liefde voor al wat goed is. De oudste moet nimmer zichzelf en het zijne op het oog hebben en willen nastreven.

Zo zal hij rechtvaardig, vroom en ingetogen leven en handelen, in de gemeente en daarbuiten. Hij laat de ander tot zijn recht komen, heeft heilige eerbied tegenover God en weet maat te houden ten opzichte van zichzelf. 'Slechts wie tot de goede relatie tot zijn medemensen, tot God en tot zichzelf gekomen is, kan in de gemeente als oudste dienen'⁶¹¹.

b. Onberispelijkheid in zijn gezinsleven

De oudste of ouderling moet ook, schrijft Paulus, op een goede wijze functioneren in eigen gezin. Ook binnenshuis mag de oudste op niets te 'pakken' zijn. Zo wel, dan is dat een belemmering voor de doorwerking van het Evangelie door zijn dienst. Hij moet met alle waardigheid zijn kinderen, en niet als een bruto of tiran, onder tucht houden. Dan zullen zijn kinderen geen obstakel vormen voor zijn taak in de kerk van Christus. Roept het gezinsleven algemene kritiek op, dan kan de oudste niet op een verantwoorde manier in de gemeente met zegen functioneren. Niet alleen door zijn eigen levenswandel, maar ook door zijn gezinsleven kan een blaam worden geworpen op de boodschap van het Evangelie en op het doen en laten van de gemeente. Want wanneer iemand zijn eigen huis niet goed weet te besturen en leiden, hoe zal hij dan voor de gemeente van de Here God kunnen zorgen?

Het vraagt beleid en overwicht om in alles een gezin goed te laten reilen en zeilen. Die zijn nog meer nodig in het werken in en voor de gemeente.

611 J.P. Versteeg *a.art.*, 39

Het zorgen voor, het hoeden en weiden van de gemeente van God vereist zonder meer beleid, inzicht, overwicht en gezag van de ouderling.

c. Bekwaamheid om te onderwijzen

Verzorgen, hoeden, weiden, besturen en leiding geven behoort de oudste te doen, maar ook onderwijzen. Dit onderwijzen is de praktische en ethische consequenties van de boodschap van de heilsfeiten van het leven, lijden, sterven en opstaan van de Here Jezus Christus voor het dagelijkse leven aangeven. Hij moet zich houden aan het betrouwbare woord, dat is de prediking, die naar de leer is, d.w.z. naar de gezaghebbende apostolische overlevering tegenover alle mogelijke binnendringende dwaalleer. Alleen op zulk onderwijs kan het geloof en leven van de gemeenteleden gebouwd en gevoed worden.

De oudste moet, zegt Calvijn in zijn verklaring van Titus 1 : 9, het betrouwbare woord 'met beide armen omvatten' en het 'verbeten' vasthouden, zonder te dulden 'dat het hem uit handen geslagen wordt of hij ervan losgerukt wordt' ⁶¹². Ieder in de gemeente moet zo nader onderwezen worden in de wegen en normen van de Here om de praktijk van het leven daarnaar te richten. De oudste moet vanuit zijn stevige gebondenheid aan de gezonde leer de tegensprekers kunnen weerleggen. Hij moet hen weten te overtuigen vanuit de kernen van het Evangelie en trachten hen door bekering te winnen voor de Heer en Heiland van de Schriften.

Deze vereiste van bekwaamheid om te onderwijzen houdt vanzelfsprekend in, dat de oudste niet een pas bekeerde moet zijn. Hij moet zelf gegroeid en geworteld zijn in het geloof om de verantwoordelijkheid van oudste te kunnen dragen. Een pas bekeerde, die zo'n belangrijke dienst als oudste krijgt toegewezen, zou het naar het hoofd kunnen doen stijgen en opgeblazen, verwaand of hoogmoedig worden en daarmee in het oordeel, de strik van de duivel vallen. 'Een over het paard getilde oudste kan een direct instrument in de handen van de duivel worden' schrijft Versteeg zeer ad rem ⁶¹³.

En wil de oudste buitenstaanders winnen, dan moet hij bij hen gunstig bekend staan. Bij een slechte naam naar buiten zou het getuigenis in de

612 Calvijn, geciteerd door J.P. Versteeg *a.art.*, 41

613 *A.art.*, 43

wereld verijdeld en het dienstbetoon verdacht gemaakt kunnen worden. Eigenlijk behoort de oudste gunstig bekend te staan bij hen, die niet tot de gemeente van de Here God behoren. Anders wordt de weg naar het heil voor hen versperd en heeft de duivel zijn doel bereikt. Vooral op de oudste legt de duivel het aan: hij kan zomaar in de armen van de duivel lopen, door hoogmoedig te worden of door een slechte reputatie. Hierop heeft de gemeente attent te zijn, ertegen te waken en met gebed en meeleven haar oudsten te omringen.

Wie de vereisten voor ouderlingen overziet, ontdekt dat zij eigenlijk zeer algemeen zijn. Behalve de bekwaamheid om te onderwijzen, geldt het onberispelijk zijn in levenswandel en gezinsleven voor iedere christen. De ouderling is een gelovige, die in dienst mag staan van zijn Heer en diens gemeente!

5.10. Pastoriek

1. Inleiding

Naast of samen met de oudsten treedt de pastor of predikant op. Over hem zal het gaan in dit onderdeel van ons boek. In onze tijd is het meer dan ooit nodig aan deze dienaar van het goddelijke Woord, deze Verbi divini minister, aandacht te geven. Vele weten met deze figuur en persoon niet zo goed raad meer en hijzelf niet het minst. Er wordt hier en daar gesproken over de crisispositie en noodsituatie van de predikant.

Er zijn de tijden door handboeken en handleidingen geschreven voor de ouderling en de diaken, maar een samenvattend werk over en voor de pastor is helaas nog niet verschenen. Wel zijn historische en biografische overzichten gepubliceerd, maar een wetenschappelijk voorlichtend en inzichtgevend geheel is nog nergens te vinden. Dit werkt ten nadele van de uitoefening van het pastorale werk in de kerken. Dit hoofdstuk wil daarom te hulp komen aan de pastores om hun dienst verantwoord te vervullen in de gemeente van de Here Christus.

Er zal in de dienst van de pastor goed rekening moeten worden gehouden met de verschillen tussen een pastor in een (grote) stad en die op het platte

land, tussen een predikant in een grote kerkelijke gemeente – te denken valt aan één van 700 leden en meer – en in een kleine gemeente van zo'n 300 leden en meer. In de onder vermelde onderwerpen (sub 3 g-h en veel sub 4) zal daar volop aandacht aan gegeven worden.

We hebben zeker niet de pretentie van een laatste antwoord op alle vragen rond het huidige predikantschap. We gaan echter wel de confrontatie daarmee aan. Wat hier naar voren wordt gebracht over de persoon, zijn werk en zijn plaats in de kerk(en), moge de pastor zelf meer en meer bewust maken van zijn eigen-aard-ige positie, welke omringd is door allerlei problemen.

a. Naam

We gebruiken voor dit onderdeel van de diaconologie de naam 'Pastoriek'. Het gaat daarin om de wetenschappelijke bezinning op de persoon, de plaats en het werk van de pastor, de predikant, de leraar en herder in de kerk. Om dit theologische vak onder deze naam goed in de picture te krijgen, moeten we dit vak goed onderscheiden van en afgrenzen tegenover andere aanduidingen in de theologische wetenschap.

Allereerst is daar de aanduiding *poimeniek*⁶¹⁴. Deze naam slaat op de theologische bezinning op het werk van de ποιμήν, de herder als leider en verzorger van de schapen van de kudde van Jezus Christus, de uiteindelijke Herder. De poimeniek belicht zeker een belangrijk aspect van de positie en functie van de pastor – wat sub 3a aan de orde zal komen. Doch er zijn veel meer zaken en activiteiten die de pastor, de predikant, betreffen dan zijn zielszorg: zijn preekwerk, zijn catechese, zijn presentatie van de gemeente enz. Ook krijgt in de poimeniek niet alleen de predikant, de dominee, alle aandacht, maar ook de ouderling en de wijkbroeder en -zuster, de pastoraal werker in hun pastorale zorg voor gemeenteleden.

Ook moeten we de naam pastoriek onderscheiden van de zgn. *pastoraal theologie* afgekort *pastoraal*. Deze naam werd en wordt nog, en dan vooral door Rooms-Katholieke theologen gebruikt. Ze wekt de gedachte, dat dit onderdeel van de theologie zich alleen zou bezighouden met de bestudering van en de opleiding tot de taken van de pastor, de kerkelijke ambtsdrager. L. Fendt geeft deze stand van zaken als volgt weer: 'Und

614 Zie sub 5.3.

zwar taucht dieser Name zuerst bei P e t r u s B i n s f e l d († 1598) auf in dem Buch 'Enchiridion theologiae pastoralis, Trier 1591 [.....]. Die Bezeichnung Pastoraltheologie trifft im Katholizismus deshalb das Richtige, weil dort der Priester, der Bischof, der Papst, die Hierarchie, "das aktuose Subjekt" darstellt' ⁶¹⁵.

De laatste tijd wordt de naam pastoraal theologie in de Rooms-katholieke meer en meer vervangen door de naam 'praktische theologie' en vindt er een verbreding van het object plaats naar de praxis van heel de kerk en ook van buiten de kerkelijke grenzen. Zo spreekt het Tweede Vaticaanse Concilie van de 'pastorale' constitutie over 'de kerk in de wereld van vandaag'. De pastoraal theologie bestudeert de praxis van de kerk in heden en toekomst. Daaronder valt heel veel: de verkondiging, de cultus, de diakonia (hulp of bijstand), de zielszorg en de koinonia. Het is dus een brede theologische studie. K. Gastgeber schrijft daarom: 'Im bisherigen Verständnis umfasst P. (Pastoraltheologie, T. Br.) eine Reihe von Fächer aller jener praktisch-theol. Disziplinen, die eine Grundfunktion der Kirche zum Thema haben (Liturgik, Homiletik, Katechetik, Religionspädagogik, Hodegetik u. Missiologie). Sie hat sich von der Kanonistik u. Moraltheologie schon frühzeitig gelöst. Der Name P. könnte als verständlicher u. legitimer Begriff für jenen Bereich der prakt. Theologie beibehalten werden, in dem über die Fragen des Pastorates als eines Teiles am Gesamtvollzug der Kirche abgehandelt wird' ⁶¹⁶. Omdat het voor ons in de pastoriek gaat om de praxis van de pastor en niet van die van alle geestelijken van pastoor tot paus en die van heel de kerk in heden en toekomst, gebruiken we de term 'pastoraal theologie' niet voor dit deel van de Diaconiologie.

615 In: *Grundriss der Praktischen Theologie für Studenten und Kandidaten*. 2. Aufl.

Erste Abteilung, Tübingen 1949, 36; zie ook N. Mette, 'Praktische Theologie in der Katholischen Theologie. 1. Die Einrichtung der Pastoraltheologie als Universitätsdisziplin' in: Chr. Grethlein/ M. Meyer-Blanck (Hrsg), *Geschichte der Praktischen Theologie. Dargestellt anhand ihrer Klassiker*. Leipzig 1999, 531-534 (und 534-563)

616 'Pastoraltheologie' in: F.X. Arnold † u.a., *Handbuch der Pastoraltheologie*.

Praktische Theologie der Kirche in ihrer Gegenwart. Band V: Lexikon. Freiburg 1972, 396